

**Plukovník doc. Ing. Václav Maryška, CSc.,
plukovník doc. Ing. Petr Tobiášek, CSc.,
podplukovník Ing. Vladimír Kmec, CSc.,
Ing. Evžen Holas, CSc.**

STRATEGIE ODVRACENÍ VÁLEK

Cílem našeho článku je pokusit se dostupným způsobem o objasnění podstaty a hledání obsahu strategie odvracení hrožících vojenských konfliktů a posouzení možností ČSFR a její armády při naplňování této strategie.

K dosažení tohoto cíle považujeme za potřebné vyjasnit vojenskou situaci ČSFR po prohře a rozpadu Varšavské smlouvy, s důrazem na nové formy vedení konfliktů, zásadní změny charakteru ohrožení ČSFR a využití poznatků z vojenské historie.

Na základě znalostí těchto vstupních podkladů uskutečníme účelovou analýzu a pokusíme se zformulovat některé obecné závěry.

K pochopení a k analýze takto formulovaného problému budeme používat maximálně zjednodušenou verbálně logickou modelovou představu o státu a jeho fungování v podmínkách vojenského ohrožení, případně i vedení válečného konfliktu.

Základem této představy je tedy stát - nejnižší prvek mezinárodních vztahů.

Z důvodů, které budou dále vyjasněny, budeme uvažovat, že námi definovaný stát je vnitřně stabilní. Konfliktní soustava, do níž vstoupí, bude schopna racionálního, cílevědomého jednání a konflikt, do kterého vstoupí, musí mít charakter přímé agrese, to jest musí být státu proti jeho vůli vnucen a musí směřovat proti jeho přímým zájmům, jeho území a hodnotám na něm.

Tato omezení ve svých důsledcích znamenají, že z našich úvah vylučujeme všechny konflikty vnitrostátní a možnou účast armády v nich, neboť stát považujeme za vnitřně stabilizovaný subjekt.

Jsme nuceni dále z úvah vyloučit i tzv. nekonvenční konflikty, např. masové migrace mezi státy, jejichž rozsah, nutná regulace a zvládání si mohou sice i účast armády vyžádat, ale jejich davový (masový) rozsah i charakter je zbavuje podstatného vysoce racionálního chování, které je pro úvahy o odvrácení válek nepominutelné.

Konečně jsme nuceni z úvah vyloučit i možnou vojenskou účast v konfliktech mimo území státu, realizovanou z titulu smluvních závazků vůči spojencům, nebo na žádost světových institucí se souhlasem prezidenta a parlamentu, neboť k nim dochází z vlastní vůle ve svobodně zvolených podmínkách.

V takto vymezeném prostředí bude účelově zjednodušený stát obecně vymezen jen nejnужnějšími složkami odrážejícími vojenskou politiku státu, tzn. jeho politickou a vojenskou doktrínu.

Takto upravený model státu tvoří:

● **Politickoekonomický systém státu**, jako výhradní producent státních existenčních potřeb, včetně nákladů na vedení války. Tento systém odráží i důsledky

římých opatření cílevědomě organizovaných okolím ať již ve smyslu oslabování nebo ve smyslu pomoci.

● **Státní správa**, reprezentující vedení státu a zajišťující v souladu s politickou doktrínou a orientací státu prosperitu a především trvalý rozvoj výsledné produkce státu.

● **Armáda** jako mocenská, exekutivní instituce určená k prosazování vůle a zájmů státu. Armáda se v modelu projevuje ve dvojí podobě a úloze. V prvním případě představuje odečitatelnou zátěž vlastního "politickoekonomického potenciálu" v důsledku spotřebovaných hodnot na svou výstavbu, údržbu a obnovu. Ve druhém případě představuje specifický prostředek, kterým politickoekonomický systém státu uplatňuje svoji výkonnost k oslabení, neutralizaci a likvidaci "válečné výkonnosti" protivníka.

Politickoekonomický systém spolu s armádou představují absolutní hodnotu "válečného potenciálu" státu k časovému počátku úvah.

Tato hodnota se může v souladu se změnou produkce a zátěže změnit, tj. může se zvyšovat (je-li přírůstek zátěže menší než přírůstek produkce vyplývající z normálního "mírového" rozvoje, nebo klesat, jestliže tato podmínka neplatí).

Takto vzniklá modelová konfliktní soustava je v naší úvaze zpočátku považována za soustavu vůči okolí izolovanou.

Oba státy od počátku konfliktu na sebe vzájemně působí různými násilnými formami s cílem zvyšovat odečítanou zátěž protivníka v důsledku nutné obnovy buď zničených vojenských sil a prostředků nebo i přímo ničených ekonomických objektů.

K tomu je nutné zdůraznit, že v praxi dochází k "ovlivňování" obou množin objektů současně, avšak vždy v poměru vyhovujícím dané situaci. Významné je, že pokles "válečného potenciálu" se projevuje ve funkci státu určitými existenčními omezeními a při dosažení určité mezní hladiny "válečného potenciálu" dochází k tomu, že stát i armáda nejsou schopni dále organizovaně a žádaně účinně jednat a příčinám zvýšené zátěže čelit. Tuto minimální hodnotu budeme nazývat "**hladinou kolapsu nebo bezpodmínečné kapitulace**".

Pro naše úvahy je dále významné, že rozdíl hodnot určených oběma limitními hladinami, tj. hladinou výchozí a hladinou kolapsu představuje maximální využitelnou část celkového (absolutního) "válečného potenciálu" příslušného státu.

Významné je uvědomit si, že rozdíl obou hladin vymezuje nejen maximální hodnotu "disponibilního potenciálu", se kterou může stát do války vstoupit, ale i maximální hodnotu, o kterou může být válka vedena.

Je tedy logické, že válka může být vedena i o hodnoty nižší, limitované cíli, pro které se konflikt vede.

"Hodnota cíle konfliktu" je vždy určována agresorem a má pro naše úvahy klíčový význam, neboť určuje prostředky a jejich prostřednictvím charakter, formy i rozsah, o které bude nebo kterými bude konflikt veden.

Pro logiku racionální války je potom významné, že hodnota cíle agrese vymezuje a vyžaduje aktivaci dostatečnou, i když "fyzicky" zpravidla velmi rozdílné části "disponibilního potenciálu" možného protivníka.

Cílem konfliktu je protivníkům potenciál o tuto hodnotu snížit. Za poraženou je nutné považovat tu stranu, jejíž takto vymezená část "disponibilního potenciálu" je v podobě válečných ztrát ztracena (zničena) dříve.

Z takto chápané funkce státu vyplývá, že mezi prohrou vojenskou (horkou), prohrou ekonomickou (studenou), ale i prostým jednostranným ekonomickým neúspěchem vyplývajícím z vnitřní neschopnosti ekonomického systému a státní správy, není z hlediska jejich principiální, kvalitativní podstaty žádný rozdíl.

Je-li na cílovou hladinu snížen dříve potenciál obránce, měl by svou prohru uzнат jako minimální, připustit změnu svého politického, vojenského i hospodářského uspořádání podle

vůle vítěze, neboť pokračování v konfliktu by těmto důsledkům nezabránil, jen vynaložení obětí by byly větší a měl by hledat novou strategii odpovídající nové situaci v novém, dřívě nebo později "otevřeném" konfliktu.

Je-li o stejnou hodnotu dříve snížena odvetnou činností obránce potenciál agresora, stala se jeho agrese neúspěchem a i on, nechce-li utrpět větší porážku, by měl o ukončení daného konfliktu usilovat.

Znovu je tedy třeba zdůraznit, že cílem násilného vedení sporu není porážka protivníkovy armády nebo samoúčelové obsazení území, ale **získání zcela určitých politickoekonomických kvantifikovatelných hodnot.**

Tato skutečnost staví do zcela nového světla pojem válek, a to nikoli z hlediska její podstaty, ale forem jejího vedení.

Není pochyb, že současné "válečné konflikty" budou ve své podstatě i nadále pokračováním politiky a prostředkem i důsledkem snah prosadit politickoekonomické cíle silou, avšak již ne jen jednou, ale dvěma možnými neslučitelnými formami:

● **Tradiční "horkou"** násilnou formou založenou na principu "fyzické likvidace zábran", které dosažení cíle konfliktu brání.

Uvědomíme-li si, že cílem konfliktu jsou v principu vždy materiální hodnoty a zdroje na dobývaném území, dojdeme k závěru, že agresor z tohoto prostého důvodu nesmí tyto zdroje zničit nebo znehodnotit. Proto je nucen soustředit své úsilí na ničení vojenských cílů.

Naproti tomu obránce není touto podmínkou omezován a může podle situace vybrat cíle k palebnému ničení svobodně mezi objekty vojenskými i ekonomickými tak, aby dosáhl **nejrychlejšího nárůstu hodnoty ztrát agresora, což rozhoduje o rentabilitě agrese** a jejím prostřednictvím o splnění jejího cíle.

Význam tohoto poznání je tak závažný, že o aktu agrese a obrany rozhoduje stále méně okolností, kdo "horký" konflikt zahájí jako první, ale to jakou strategii zvolí, to je jakými způsoby a prostředky o splnění cílů konfliktu usiluje.

Dalším, neméně významným poznatkem je, že v daném okamžiku, kdy konflikt eskaluje, zaniká pojem "obránce", neboť jeho tradiční pojetí nevyhovuje charakteru progresivního "třírozměrného boje" a dosažení vítězství bez toho, aniž by obránce přenesl téžistě bojů na území agresora, není možné.

● **Progresivní "studenou"** formou v případech, kdy "horké" formy jsou určitými podmínkami a opatřeními paralyzovány.

Nepřehlédnutelnou specifikou této formy vedení konfliktu je, že není zpravidla účinná v osamocení a vyžaduje solidární účast okolí. Dříve než se pokusíme tyto závěry aplikovat na současnost a blízkou perspektivu přelomu tisíciletí, je vhodné přesněji objasnit obecnou podstatu válek.

Základní příčina současných možných válek vyplývá z charakteristického rysu světového prostředí, které je ekonomicky "naplněno a rozděleno", čímž prakticky vylučuje neantagonistické extenzivní metody a cesty rozvoje.

V důsledku tohoto stavu je **prosperita jednoho státu dosahována stále více jen na úkor prosperity státu druhého.** Tento rys je zdrojem sporů, ve kterých se prosperující prvky usilují daný stav udržet a dále vylepšit, neprosperující prvky se usilují daný nepříznivý vývoj zastavit a změnit, v rámci toho i násilnými prostředky.

Tim se svět vojensky rozděluje na potenciální obránce a agresory.

Pro naši vojenskobezpečnostní úvahu jsou rozhodující tyto tři klíčové skutečnosti již dříve částečně objasněné:

1. Cílem agrese je vždy snaha získat zcela určitou ekonomickou hodnotu z disponibilních ekonomických zdrojů obránce.

2. Násilný konflikt je vždy jen prostředkem k nastolení možnosti předchozí cíl splnit,

úspěšný konflikt musí nastolit stav, kdy poražený se musí podřídí nové situaci k jejímu užítí podle představ (cílů) vítěze.

Z těchto závěrů logicky vyplývá jejich vzájemná souvislost spočívající v tom, že **cílová odnota sporu** je dána rozdílem "disponibilního potenciálu" soupeřících stran a hladin lových, na kterých by se měly potenciály ustálit po ukončení sporu, a **určuje jeho základní arametry, tj. rozsah, intenzitu, formu i dobu trvání**.

3. Významným rysem cílové hodnoty sporu je, že **je vždy rozdělitelná na složku podstatě "přínosu", tj. hodnotu, kterou lze sporem získat nebo uchovat, a složku "nákladovou" vyplývající ze základních charakteristik již konkrétního konfliktu**.

Je zcela logické, že konflikt je pro každou ze zúčastněných stran racionální jen je-li **oučasně i rentabilní, tj. platí-li, že hodnota "přínosu" je větší než hodnota "nákladů"**.

Předpokládáme-li proto dále, že hodnota "přínosu" konfliktu v očekávané formě by měla **ýt stejná, tj. že "přínos" agresora je "ztrátou" obránce nebo chápáno obráceně, že odvrácení ztráty obráncem je anulací "přínosu" agresora, pak konflikt je úspěšný, rentabilní i racionální pro toho, kdo na spor příslušné hodnoty vynaloží menší náklady, tzn., že **ede konflikt efektivněji (zvolí účinnější strategii)**.**

Tento závěr má klíčový význam pro pochopení podstaty především "studených" forem vedení války. Tedy i strategie jejího odvrácení, a je třeba ho proto blíže objasnit v tuto chvíli **nejnárodněji prostřednictvím stručného objasnění historie vývoje techniky, jakou byly války vedeny**. To proto, že tento vývoj byl a je podmíněn civilizačním pokrokem, jeho dosaženým stavem splňujícím nutné podmínky pro změnu techniky, kterou byly války vedeny.

Napoleonské války

Vrátíme-li se s našimi úvahami a naším modelem státu k přelomu a počátku devatenáctého století, pak francouzský císař Napoleon Bonaparte, chtěl-li změnit svou ekonomiku na úkor Rakouska a dalších evropských států, musel získat dostatečně účinný vliv na jejich "státní správy", které by žádané změny pod nátlakem uskutečnily.

Prakticky tento krok vyžadoval vyměnit pod přímým dohledem a tlakem úřadující garnituru "státní správy" za novou, ochotnou se nové situaci podřizovat.

Těmito opatřeními však stály v cestě armády daných států, které proto musely být poraženy **jedinou možnou formou své doby, tj. jejich fyzickou likvidací minimálně na úrovni, kdy nebyly schopny ekonomickým změnám a opatřeními dále bránit**.

Toho bylo dosaženo řadou známých, avšak vždy ještě časově a prostorově oddělených bitev. Utrpěné porážky vždy vyžadovaly obnovu armády a oslabovaly ekonomický systém až na mez kapitulace.

Technologicky probíhaly války té doby tak, že útočník vstoupil se svou armádou na území protivníka, na území manévroval a ekonomicky je využíval v zájmu svých strategických cílů. Tím ho donutil přijmout na určitém místě a v určité době rozhodující bitvu, jejíž výsledek rozhodoval.

Poražený byl potom vždy nucen nést náklady na materiálně technickou a výzbrojní obnovu nejen svou, ale především vítězovu.

V naší stručné retrospektivě není však možné vynechat významnou etapu, a to Napoleonovo tažení do Ruska v roce 1812. Neúspěch tohoto tažení, ve kterém Napoleon vojensky vítězil, byl způsoben tím, že finální ekonomické cíle a objekty tažení byly před francouzskými vojsky, díky dostačujícímu prostoru, jeho charakteru a infrastruktuře odsunuty nebo zničeny a nebyly využitelné ani k nutné regeneraci armád. Proto byli Francouzi nuceni ustoupit a stát se přes vojenská vítězství tvrdě poraženými. Uvedená epizoda je v naší úvaze neopominutelná hned ze dvou důvodů. Za prvé názorně přispívá k objasnění a uznání použitelnosti našeho modelu a rozhodující návaznosti vztahu mezi vojenským a ekonomickým potenciálem a cíli války. Za druhé proto, že se o 130 let později prakticky opakovala ve druhé světové válce.

První světová válka

Civilizační a především technickoekonomický nestejnorodý pokrok a z něj vyplývající spory vyvolaly o sto let později novou válku, válku již nutně koaličního nadnárodního charakteru a rozsahu, neboť koaliční a nadnárodní byla i určující politika a ekonomika. Technologické zvláštnosti nové války byla již souvislá fronta vyvolaná rychlopalnými zbraněmi při nedostatku průmyslové techniky (dělostřelectva, tanků a letectva).

Souvislé fronty umožněné zvýšenými početními stavy zmobilizovatelných armád, výkonnou technikou, především ženijní, měly logicky za cíl zabránit volnému vstupu protivníka na bráněné území a na něm volně manévrovat. Tato skutečnost spolu s již uvedenou palnou výbavou zvýhodňovaly statickou obranu před dynamickým útokem, pro kterou nebyly armády vybaveny.

Funkční podstata však zůstala nezměněna. Ztráty na frontách a jejich nutná obnovu zatěžovaly ekonomické systémy ještě výrazněji než v minulosti a dovedly válku k jejímu známému výsledku v podobě rozpadu koalic, vzniku nových malých států a vzniku nestabilní multipolarity. Z tohoto nežádoucího stavu a vývoje se svět vždy dlouhodobě a obtížně "léčí" zákonitou tvorbou nových koalic, vznikajících především na politickoekonomickém základě s opožďujícím se analogickým vojenským vývojem. Pro současnost velmi poučnou chybou však bylo, že nové, nadnárodní politickoekonomické soustavy koalice, které jediné by byly schopné od prvopočátku nejen válku úspěšněji vést, ale především svou deklarovanou vojenskou výkonností dokonce však zastavit a odvrátit. Tento fakt výrazně poznamenal vstup států do nové rodící se války, vstup charakteristický rozpadem nepevných a nevyzrálých vojenských koalic ve chvílích, kdy měly prokázat pravý opak. Nelze však nezdůraznit, že na této situaci měla svůj významný podíl i nezralá, teprve se rodící vojenská operační strategická prognostika.

Druhá světová válka

Pro naši úvahu, dříve než velmi stručně objasníme technologickou stránku vedení druhé světové války, je vhodné a poučné upozornit na čtyři významné teorie předurčující její možný průběh, a to:

- **Doubetovu teorii strategického bombardování** jako předzvěst dnes proklamované technologie "třírozměrného boje".

- **Brusilovu techniku** palebných průlomů a navazujících palebných valů zbavujících zpevněnou a hlubokou obranu její "neprůchodnosti".

- **Německou strategii** vysoce manévrové "bleskové" války založené na tancích a bitevním letectvu jako předzvěsti "kombinovaného vzdušného a pozemního boje".

- **Konzervativní strategii** francouzskou, založenou na víře v trvalý neprůchodnost obrany, dovedené do podoby nechvalně známé "Meginotovy linie".

S tímto teoretickým, ale i praktickým "arsenálem" byla druhá světová válka zahájena a vedena, a to opět na jedině možném principu "horkého" (ozbrojeného) zápasu a fyzické likvidace protivníka, avšak poprvé v historii s nepřehlédnutelným vlivem a účastí ekonomiky.

Jak známo, válka byla zahájena impozantním nástupem německé bleskové technologie při totálním neúspěchu francouzské strategie.

Rychlost a podmínky, za kterých Německo své vítězství realizovalo, vedly k obrovskému zmožení jeho ekonomického potenciálu. To umožnilo i jeho útok na SSSR, který se ukázal stejně nepřipravený a neschopný zastavit počáteční německý útok.

Až s velkým časovým odstupem, po vstupu německých vojsk do velké hloubky území SSSR, došlo v důsledku rozlohy získaného území, jeho neodpovídající infrastruktury

nedostačující místních zdrojů, k významnému zlomu. Narůstající vzdálenosti mezi zásobami schopným týlem a bojujícími vojsky vedly k tomu, že se vojenský potenciál Německa dít, ztrácel svou dynamiku a situace se začala měnit.

Jezpůsobnost německé strategie pokračovat v úspěších založených výhradně na živě, dynamice a především kontinuálním vedení útoku, se prokázala zejména obraně Leningradu, Moskvy, Stalingradu, Oděsy a jinde. Základní dilema spočívalo v tom, že německý útok se nesměl zastavit, při čemž na "ruské rozměry" neměl dost síly.

Zohledníme-li i další významné vlivy, můžeme konstatovat, že ke změně průběhu 2. světové války na území SSSR vedly tyto významné skutečnosti:

1. Stále příliš velká rozloha území tehdejšího SSSR neovládnutelná klasickým pozemním bojem, poskytující čas k poznání chyb počátečních neúspěchů i čas a prostor k jejich nápravě spolu s nepopíratelnou pružností, schopností improvizace a odolností vojsk SSSR.

2. Západní materiální technická pomoc, bez které by daný "technický zázrak přírody" byl možný. Je nutno vyslovit domněnku, že tato pomoc znamenala pro průběh a výsledek války více než předčasné otevření "druhé fronty", které by materiál poskytovaný SSSR čerpalo. V aplikaci na náš model rozpoznáme, že poskytovaná materiální pomoc působila tak, že ekonomický potenciál SSSR i přes vstupní prohry a neúspěchy vzrostl, zatímco německý nadále rychle klesal.

3. Tradiční ochota ruského občana snášet a přežívat i nejtěžší situace a přinášet netušené oběti. Máme za to, že tento významný sociálně etický aspekt v našich úvahách, v zájmu zjednodušení nezdůrazňovaný, si na tomto místě zdůraznění zaslouží, neboť vystupoval vystupuje jako nepřehlédnutelná složka "válečného potenciálu".

Na základě toho bylo možné vypracovat novou strategii na válčišti lépe odpovídající technologií vedení postupných frontových útočných operací (úderů) založených na technice asových dělostřeleckých příprav průlomů a jejich rozvíjení "**bleskovou strategií**" tankových rychlých skupin podporovaných pozemním letectvem na rozloze jedné operace. Základem úspěchu tohoto řešení bylo, že zúčastněná vojska udržovala potřebnou koncentraci živé energie na jednotku plochy, tedy to, co nedokázala udržet německá strategie. Z tohoto pohledu odstranila sovětská strategie základní chybu německé strategie spočívající v nesouladu mezi operačními možnostmi a neúměrnými strategickými cíli nesplnitelnými jediným kontinuálním tažením tím, že:

- nastolila soulad mezi možnostmi a postupnými cíli v rozsahu splnitelném jedinou operací; strategických cílů se dosahovalo nespojitou řadou těchto operací,

- posílila operační možnosti vojsk zmnožením dělostřelectva a zavedením speciálního leteckého letectva.

Je proto možné konstatovat, že **způsob války v sobě skrývá výrazný rys dravosti a silně podminěné opakovatelnosti vázané především na daný prostor a jeho specifický charakter.**

Obrovský prostor a specifické prostředí postavily německou strategii bleskové války před neřešitelný problém - buď nedostupně zvýšit počty tanků a letadel, nebo se zříci ofenzivní činnosti. Naproti tomu stejný prostor, ale i neméně významná ekonomická pomoc Západu poskytly čas i prostředky uskutečnit technický přerod Sovětského svazu. Novou technologií slučující "Brusilovské dělostřelecké" průlomy s "bleskovým rozvíjením úspěchu" tankovými a leteckými svazy v rozsahu odpovídajícím rozloze i charakteru válčiště, byla německá sovětská (útočná) technologie a organizovaná vojenská mašinerie poražena.

Lze se však oprávněně domnívat, že tak jak uspěly dané technologie ve specifických podmínkách a specifickém prostředí SSSR, nemusely by ani "sovětské" operace vykazovat stejný výsledek v prostředí jiném, zvláště zvážíme-li oběti, které tento "hmotnostní", silový a zničitelský charakter vyžadoval.

Specifickým rysem angloamerických operací bylo, že byly zahajovány vždy ve náročném vyloďení a pokračovaly kontinuálně až do splnění jistého stupně definované strategického cíle. Vykazovaly vždy vysokou organizaci a po všech stránkách dostačující vybavenost podřízovanou tomuto cíli. Rozhodujícím požadavkem byl dosažený cíl. Rozměry bojů i jejich tempa byly vždy podřízovány potřebě minimálních obětí. Díky této charakteristice jevově operace jeví jako snadné a na základě malých ztrát i probíhající bez odvíjejícího odporu nepříteli. Jediným jejich zvýhodněním však byla vysoká vlastní převaha vzduchu, která k tomuto vedení bojů a operací otvírala dveře.

Kombinování součinností všech druhů letectva včetně strategického izolovala účír. prostory bojišť a plnila i náročné úkoly "palebného ničení", které nevyžadovalo "průlomov koncentrace paleb na relativně malé průlomové ploše a palby byly účinnější "rozmišťovací po prostoru v plném souladu s platnou situací.

Pro naši úvahu nesmí zůstat nepovšimnuta po celou válku vedená akce strategické bombardování rozpracovaná pod názvem **Arnoldův plán**. Cílem této činnosti bylo přímo oslabit ekonomický potenciál protivníka na úroveň, která nevystačí udržet nutnou, byť i válečnou živo úroveň a plynule obnovovat vojenský potenciál. V důsledku toho mělo docházet k nucenému omezování bojové činnosti a měly být vytvářeny podmínky k finální porážce v podobě obsazení území protivníka bez významnějšího pozemního boje.

Je zajímavé, že tato strategie, která ve své době na daný cíl nestačila, jako jediná neztratila platnost a byla dovedena do podoby současné progresivní poválečné technologie známá pod názvem **"třírozměrný boj"**.

Ukončíme-li naši stručnou úvahu o 2. světové válce, můžeme uvést tyto závěry pro strategii odvracení:

1. Historie válek střídající latentní období příprav přeskupování sil a zbrojení s obdobími konfliktů eskalovaných, dosáhla ve druhé světové válce svého vrcholu ve všech charakteristických ukazatelích a byla předzvěstí přechodu od extenzivních metod k metodám intenzivním.

2. Vztah mezi dobou příprav mezi válkami a rychlostí technického rozvoje opravňuje k závěru, že překročil-li interval dobu dvou desetiletí, změnil se výrazně technologický vzhled válek i když z předcházejících jsou vždy určité prvky i podíly nových technologických prvků stejné jako v technologii nové přetvářejí vždy prvky technologie střídané.

Představíme-li si spektrum možných ohrožení a válek jako přímku spojující nejmenší možný ohrožení (malý pohraniční konflikt) s ohrožením nejvyšším (z hlediska státu globálním), pak nová, nastupující technologie řeší vždy konflikty nejvyššího významu a dosavadní strategie se tím "posouvají" směrem k minimu.

Zcela zjevný a ověřený trend vývoje vojenství je patrný z posuvu technologického těžiště vedení válek ze země, přes vzduch do kosmu.

3. Pro naši úvahu je však nejvýznamnější poznatek, že dostatečně silný osamělý agresor je zpravidla vždy úspěšný, střetává-li se postupně s osamělými obránci. Je však vždy překonán a poražen, vystoupí-li proti němu koalice schopná unést soutěž v čase a zbavit ho převahy a iniciativy.

Technicky tento krok vyžadoval změnit pro agresora vstupně výhodný poměr sil v rozhodujících ukazatelích, které agresí umožnily, v nevýhodný, jenž jediný ji spolehlivě zastavil.

Je proto úkolem vojenské politiky, aby dokázala navodit takový poměr sil již vstupně. Dosažení tohoto stavu je první úspěšnou alternativou strategií války odvracení.

Cesta k ní spočívá v odpovídajících nadnárodních ozbrojených silách a odpovídajících koalicích. Proti dostatečně silnému agresorovi bude vždy i nejsilnější osamělý stát odsouzen k neúspěchu a navíc k marným obětem.

Za stejně obecně platný je třeba považovat fakt, že agresor bude silný a připravený vždy a možno říci, že i relativně stále více a lépe.

Období po 2. světové válce

Ve vztahu k naší úvaze připadá této etapě trojí úkol:

- zhodnotit podstatné poznatky předchozích etap, neboť v nich proběhly dostatečně reprezentativní ozbrojené konflikty, jejichž vrcholem byla druhá světová válka,
- zhodnotit, jak technický vývoj a technický pokrok na tyto poznatky reagoval a jakých výsledků dosáhl v poválečném období,
- na nové úrovni zhodnotit současné poznatky z nových forem, tj. zhodnotit výsledky jejich praktických realizací a vyslovit dostupné prognózy pro budoucnost.

Pokusme se i o tuto náročnou dedukci.

Jakkoli i v minulosti rostl rozmach válek jako přímý důsledek rostoucí dynamiky jejich vedení, založené na rostoucí operační síle, operační pružnosti, odolnosti a ochraně především na míře organizovanosti a účinnosti velení v nejširším smyslu, nebylo ani ve druhé světové válce dosaženo hodnot, které by byly schopny vnutit protivníkovi svou vůli jen svou existencí a hrozbou, tj. aniž by byly přímo realizovány.

Bylo tomu především proto, že vždy, včetně druhé světové války, existovala na územích rálečích stran místa, která byla i pro nejvýkonnější zbraňové systémy a způsoby jejich použití nedosažitelná a následky ničivých účinků zbraní i v prostorech dosažitelných (včetně obsazených) byly vždy jen dočasné, přezítelné i obnovitelné (osvoboditelné).

Podmínkou bylo, aby tuto zátěž vydržel ekonomický systém státu, který se ukázal vždy, ale nejexplicitněji ve druhé světové válce, jako rozhodující.

K tomu bylo nutné ekonomickému systému státu poskytnout čas potřebný k vyřešení úkolů vyplývajících ze situace, poskytnout dostatečný využitelný prostor, na kterém mohl své strategickoekonomické operace plnit a splnit a zajistit duchovní i materiální zdroje potřebné jak k základní reprodukci, tak ke tvorbě potřebných hodnot "válečného potenciálu".

Druhá světová válka přesvědčivě prokázala, že tyto podmínky není schopen zajistit v osamocení ani nejsilnější stát.

Řešení je možné jen prostřednictvím dostatečně silné aliance, velmi účinné prognostiky a vysoké profesionální připravenosti.

Čtyřicet let područí a nesuverenity v rámci Varšavského paktu a nadřazené "sovětské" globální strategie zúžilo možné vnější ohrožení tehdejší ČSSR na **jednoazimutální a z hlediska jeho rozsahu na jediný, prakticky bezvýhodný případ globální války.**

Šlo tedy o jediný možný konflikt paktů s přesně vymezeným podílem jak ČSFR, tak její armády. Rozpad Varšavské smlouvy však způsobil zásadní kvalitativní změnu v této oblasti a prakticky potvrdil, že se dá prohrát válka "studenou" formou.

V závěru považujeme za potřebné ještě jednou zdůraznit základní poznatky získané provedenou analýzou pro oblast odvracení války v podmínkách ČSFR. Jde zejména o tyto obecné zásady:

Válka zůstala i nadále, ne-li výrazněji, pokračováním politiky prosazované silou. Avšak v minulosti prakticky jediná technicky reálná "horká" forma fyzické likvidace a násilí se stala v podmínkách vyhraněné bipolarity a jaderné rovnováhy zcela nereálnou a byla proto vystředána "studenou" formou politickoekonomických tlaků a nákladného zbrojního soutěžení vedených oběma stranami s cílem udržet nebo ve svůj prospěch změnit existující bipolaritu a složitou vojenskou rovnováhu.

Vznik "studených" forem a jejich použití má pro strategii odvracení války zásadní význam spočívající v tom, že války jako pokračování politiky násilím jsou prakticky neodvratitelné, **odvratitelná je však "horká" forma jejich vedení.**

"Studené" formy dovolují zbavit ZHN charakteru prostředku přímého použití, ale předurčí ji je jako hlavní prostředek k odvracení nebo alespoň účinné redukci "horkých" forem vedení války.

Považujeme rovněž za potřebné podotknout, že objasnění "fyzikální" podstaty těchto problémů nebylo předmětem naší úvahy a je provedeno v materiálu "Příspěvek ke kvantifikaci pojmu obranná dostatečnost".

TEORIE VOJENSTVÍ: ANALÝZA PODSTATY VÁLKY

Přístupy

Analýza podstaty války je součástí souhrnného studia sociálního vývoje, lidské povahy a mezinárodních vztahů.

Teorie války jako formy sociálního chování lze rozřadit pěti hlavními způsoby, a to podle:

1. jejich filozofických premis,
2. jejich ideologického původu,
3. sociální úrovně, o níž se předpokládá, že v ní má válka svoje kořeny,
4. dimenze sociální aktivity, do níž válka patří,
5. účelu teorie: vysvětlit podstatu války nebo posuzovat válku empiricky.

Z filozofického hlediska je možno přístupy rozřadit podle jejich teorie příčinnosti jako deterministické, indeterministické anebo teologické.

● **Charakteristikou deterministických přístupů je, že posuzují válku a všechny ostatní sociální jevy jako determinované zákony nebo pravidla. Takové teorie lze dále rozdělit podle:**

- determinující síly materiální, duchovní nebo metafyzické,
- determinující moci síly, která je v rozmezí od absolutní u fatalistického přístupu až po méně striktní teorie, v nichž je působení determinující síly vysvětlováno všeobecně a je ponechán prostor pro působení jiných činitelů a formování podrobností sociální aktivity.

● **Indeterministické přístupy (voluntaristické přístupy) posuzují válku jako záměrný akt uskutečňovaný člověkem z jeho vlastní vůle podle jeho hodnocení situace.**

● **Teologické přístupy posuzují svět a lidskou existenci jako součást plánu, v němž určité síly působí k nějakému konečnému cíli stanovenému Bohem, přírodou nebo samotnou historií. Sociální jevy jsou vysvětlovány ve světle pohybu k tomuto cíli. Také o válce se soudí, že hraje úlohu v postupu lidstva kupředu k vyššímu stupni pokroku.**

Ve skupině přístupů podle sociální úrovně, v níž má podle domněnky válka svoje kořeny, se rozlišuje mezi: